

POSUDEK OPONETKY NA DISERTAČNÍ PRÁCI

Disertační práce:	Pedagogické přístupy učitelů a asistentů pedagoga ve vzdělávání romských žáků základních škol v Moravskoslezském kraji
Autor:	Ing. Eva Nyklová Dolnoszlonska Szkola Wyszka w Wroclawiu
Školitel:	doc. PhDr. et PhDr. Martin Kaleja, Ph.D. Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta
Oponent:	prof. PaedDr. Miroslava Bartoňová, Ph.D. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta Univerzita Komenského v Bratislave, Pedagogická fakulta

Posouzení formální obsahové a odborné stránky práce

V disertační práci *Pedagogické přístupy učitelů a asistentů pedagoga ve vzdělávání romských žáků základních škol v Moravskoslezském kraji* se Ing. Eva Nyklová na základě analýzy literárních zdrojů v širším kontextu zaměřuje na oblast profesionalizace pedagogů působících v edukaci romských žáků v systému českého školství. Jedná se o téma a s tím související výzkum, které vychází z teoretické analýzy stavu a následně výzkumně zpracovaného přístupu autorky. Jak sama uvádí, touto problematikou se zabývá již dlouhodoběji. Cílem práce je teoretická a empirická analýza pedagogických přístupů učitelů a s nimi spolupracujících asistentů pedagoga ve vzdělávání sociálně vyloučených a romských žáků. Práce má přinést obraz současného stavu poznání v této oblasti. Má celkem 197 stran textu, teoretickou část tvoří 78 stran a empirickou část 76 stran textu. V úvodu autorka vedle popisu své motivace a důvodů, které jí vedly k volbě tématu, ukotvuje téma do průniku čtyř základních vstupních pilířů, kterými jsou vzdělávací systém, pedeutologie, romský žák a teorie angažovanosti, stanovuje cíl práce a výzkumu, dále přibližuje čtenáři strukturu celé práce a seznamuje je s použitými pojmy a jejich pojetím. Práce je členěna do tří na sebe navazujících kapitol. Autorka se svou prací pokusila o popis poznání reálného stavu uplatňovaných přístupů, které ve vzdělávání žáků na veřejných základních školách v jednom z krajů České republiky aplikují zástupci dvou vybraných pedagogických profesí s akcentem na jejich angažovanost. Seznam literatury obsahuje 224 titulů relevantních k tématu a zahrnujících všechny zkoumané oblasti, a to pedagogické, speciálně pedagogické, psychologické, jiné monografie, stati ve sbornících, příspěvky v odborných časopisech, publikované závěry výzkumných projektů, z nichž více než 20 % tvoří díla zahraničních autorů. Škoda, že autorka opomněla zařadit i svoji výzkumně pedagogickou publikační činnost. Dále autorka práce vycházela z legislativních, strategických a kurikulárních dokumentů a dostupných internetových zdrojů.

Disertační práce představuje teoreticko-metodologickou studii s empirickým šetřením, byl využit smíšený výzkum. Teoretická část práce má charakter monografické procedury. Jedná se o teoretický výzkum zpracovaný za pomoci techniky analýzy odborné literatury. První část má název *Teoretická východiska vývojových společensko-sociálních a pedagogických kontextů ve vzdělávání Romů*. Autorka zde v šesti podkapitolách obecně i konkrétně zpracovává odborné pohledy k rozměru vzdělávání Romů v České republice v kontextu filozofického, společensko-sociálního a pedagogického směru, přičemž důraz je kladen na specifika edukace minoritní skupiny romských a sociálně vyloučených žáků běžných základních škol. Celý koncept je historicky usazen do období posledních cca 20 let, přičemž intenzivněji se autorka zaměřuje na prostředí inkluzivních změn (realizovaných v českém vzdělávacím systému), vedoucích k definování očekávaného a žádaného modelu angažovanosti pedagogické profese, vyznačující se kvalitou a efektivitou přístupu aplikovaného v edukačním procesu a jeho propojení s osobním přístupem pedagoga, jeho percepcí k vlastní zdatnosti a k spokojenosti v realizaci vzdělávání v kontextu předmětné minoritní skupiny žáků. Samostatná kapitola je věnovaná fenoménu angažovanosti a její pedagogické dimenzi, kdy kategorie angažovanosti jsou zde vyvozeny v souladu se složkami postoje člověka. Zpracováním teoretické části si autorka připravila teoretická východiska pro realizaci výzkumu disertační práce.

Empirická část práce uvedená v rozsahu pěti kapitol popisuje empirický rámeček řešeného tématu. Na počátku je stanoven cíl výzkumu a jsou komplexně řešena metodologická východiska a design výzkumu. Následují čtyři kapitoly, které se postupně věnují problematice jednotlivých dílčích cílů výzkumu a každá subkapitola řeší svůj výzkumný úkol. V jejich rámci je vždy zakomponováno jednotné schéma, které vymezuje a popisuje metodologická východiska pro každý jeden z úkolů. Následuje interpretace výzkumných zjištění a uzavírá ji přehledné shrnutí závěrů jednotlivých dílčích cílů. Jednotný grafický dizajn, aplikovaný u všech dílčích úkolů, umožňuje čtenáři lépe se orientovat v řešené problematice. První dílčí cíl výzkumu je zaměřen na problematiku rozdílného chápání přístupu pedagoga, který ve výsledku vede k definování komplementárního pedagogického přístupu, angažovaného přístupu a specificky akcentovaného angažovaného přístupu. Jedná se o koncept teoretického výzkumu. Druhý dílčí cíl směřuje k identifikaci konkrétních reálných přístupů do výzkumu zapojených učitelů a asistentů pedagoga působících ve vzdělávání romských žáků na záměrně vybrané české základní škole. Autorka v závěru odhaluje a komentuje sledované oblasti u 5 učitelů a 3 asistentů pedagoga, které do výzkumu zahrnula dle předem jasně vymezených kritérií (větší vzorek informantů by jen zkvalitnil získané výsledky). Učinila tak zejména s akceptem na znalost a vlastní zkušenost s danými pedagogy, o kterých ve své percepci měla nastavena již jistá schémata, což koresponduje s kvalitativně orientovanými postupy. Závěrem, z této části výzkumu, sděluje konkrétní vlastnosti, jejich hodnocení, ale také jisté rezervy. Třetí dílčí cíl analyzoval rozměr pedagogických přístupů ve vzdělávání romských a sociálně vyloučených žáků k angažovanosti z perspektivy percepce pedagogických pracovníků základních škol Moravskoslezského kraje, kde autorka v svém zjištění (výzkumu) popisuje skrytou předsudečnost

pedagogických pracovníků a nízkou míru jejich angažovanosti, jež se projevuje dle formátu autorky prostřednictvím integrace pedagogických přístupů a přístupů pedagoga zohledňujících dané zvláštnosti, splňující předpoklady pro svůj výkon profese a naplňující společenská očekávání.

Poslední dílčí cíl výzkumu se pojí s konstrukcí modelové typologie angažovanosti pedagogických pracovníků. Výstupem je model popisující pět základních typů angažovanosti s vymezením jejich základních charakteristik: zdravě angažovaný, rizikově angažovaný, neangažovaný pedagog s potenciálem a bez potenciálu a ohrožený angažovaný pedagog.

Oceňuji diskusi a současně i fakt, že se autorka zamyslela i nad možnými kroky, jak připravit odborníky nejen pro teorii, ale i pro pedagogickou a speciálněpedagogickou praxi. V diskusi je vyjasněno, jak autorka postupovala v realizaci vlastní práce, od konzultací k tématu na různých odborných úrovních a platformách, přes volbu výzkumné strategie, výzkumných metod a nástrojů, výzkumného vzorku až po výzkumná zjištění a limity výzkumu. V závěru jsou shrnuty hlavní myšlenky a zjištění výzkumu, jejich přínos pro pedagogickou vědu a doporučení pro pedagogickou praxi. Jak autorka sama v závěru konstatuje, mimo jiné chce pomocí disertační práce přinést vhled do problematiky, nabídnout námět k zamyšlení a motivaci ke změně, což se zpracováním práce snažila i představit. Součástí předložené práce jsou čtyři přílohy obsahující příklady různě angažovaného pedagogického přístupu.

Otázky k obhajobě:

1. Ve vztahu angažovanosti k rodinnému zázemí žáka hovoříte o aktivním navazování spolupráce rodičů se školou. Zkuste konkrétněji vymežit, jakým směrem tuto aktivitu zaměříte.
2. Často ve své práci zmiňujete důležitost motivace směrem k pedagogům, ředitelům, proč si myslíte, že to stále zůstává převážně pouze v rovině diskuse? Na základě vašich zkušeností můžete uvést konkrétně, jak by motivace mohla vypadat? Vycházejte z vašich zjištění.

Závěr posouzení obsahové a odborné stránky práce

Disertační práce autorky Ing. Evy Nyklové *Pedagogické přístupy učitelů a asistentů pedagoga ve vzdělávání romských žáků základních škol v Moravskoslezském kraji* splňuje požadavky kladené na disertační práce ve zvoleném oboru. Zvolené téma předurčuje potřebu interdisciplinárního přístupu, svým pojetím zasahuje do oblasti pedagogiky, psychologie a sociologie a okrajově se dotýká také dalších věd. V rámci zpracování práce autorka prokázala odborné znalosti a dobrou schopnost práce s literaturou. Po stránce obsahové nemám připomínky, po stránce formální upozorňuji na drobné překlepy, které se v práci vyskytují.

V Brně, dne 29. 7. 2022

prof. PaedDr. Miroslava Bartoňová, Ph.D.